

JOGGYAKORLAT.

Üzemi felelősség. A Kúriának az üzemi felelősség el-
 évülése terén hozott 52. sz. jogegységi határozata nagyon
 szemléltetően mutatja azt a fáradságos és aprólékos mun-
 kát, amit a mai jogalkalmazási apparátus megkövetel és
 végez. A vasút pályatulajdonjoga következtében eredetileg
 szinte ki volt zárva két különböző vasuti társaság szerel-
 vényeinek összeütközése, nem merülhetett fel tehát az a
 kérdés, melyiküket terheli felelősség az ilyen balesetből
 származó károkért. Ellenben könnyen megtörténhetik, hogy
 egy autó egy másik autóval vagy egy villamos kocsival
 összeütközik. Ilyen esetekben a Kúria már régebben arra
 az álláspontra helyezkedett, hogy ha konkurráló okok idézik
 elő a balesetet, akkor nem a vasúti törvény objektív fele-
 lősségi elve érvényesül, hanem az általános magánjog sza-
 bályai nyernek alkalmazást; ehhez képest a felelősség kér-
 dése a vétkesség kérdéséhez kapcsolódik; vétkesség nél-
 kül nincs felelősség. Ennélfogva tisztázni kell, hogy ki vét-
 kes az összeütközésben és a vétkest kell kártérítésre szo-
 rítani; ilyen esetben az alkalmazottnak, pld. a villamoska-
 lauznak vagy a sofförnek vétkessége már magában véve a
 körülményekhez képest megállapíthatja a munkaadó fele-
 lősségét (ebbe tehát mégis belevegyülhet egy csepp objek-
 tív felelősség).

Az 1874 : XVIII. t.-c. a szigorított felelősség és a vis
 maiorra vagy a károsult saját vétkességére korlátozott el-
 lenbizonyítás ellesúlyozásául a kártérítési felelősséget idő-
 beli korlát felállításával enyhíti, amikor az ilyen kereset-
 tekre rövid, három éves, elévülési időt állapít meg. Felme-
 rült azonban az a kérdés, hogy ez a röviidejű elévülés két
 veszélyes üzem konkurráló korlátozásánál is alkalmazást
 nyert-e.

Az új jogegységi határozat a kérdést negatív módon
 oldja meg; azt a nézetet vallja, hogy a törvény csupán az
 objektív veszélyviselésen alapuló igényeket kívánta rövid
 elévülésnek alávetni, minthogy csak ezekre érvényesek a
 fent érintett méltányossági szempontok és minthogy az
 osztó igazság, a méltányosság és szociális szempontok el-
 lene szólnak annak, hogy a szubjektív vétkességre alapí-
 tott, — mert enélkül eredménnyel sem kecsegtető — ke-
 reseteket a reájuk hártott nehéz bizonyítási teher mellett
 még rövid elévülési idő is korlátozza.

Bár úgy a határozat, mint annak indokolása fenntar-
 tás nélkül helyeslendők, mégis néhány megjegyzés toluul fel
 a tollunkra, inkább a Kúria álláspontjának további meg-

erősítésére és a nagyon is kézenfekvő ellenérvek megcáfolására.

Az az ítélet, amey a jogegységi határozatra azzal elmentéses jogi felfogása miatt alkalmat adott, azon az állásponton állott, hogy konkurráló károkozó tényezők esetén is a kártérítés tárgya a veszélyes üzemből beállott kár, tehát az 1874 : XVII. t.-c. által szem előtt tartott kár. Mi tovább meggyünk és hangsúlyozzuk, hogy az említett törvény 2. §-a minden általa szem előtt tartott igényre megszabja a rövid elévülési időt és hogy az id. t.-c. 11. §-a az általános szabályok alkalmazását kifejezetten csak az 1. §-ban nem érintett igényekre vonatkozóan engedi meg. Ha tehát azt kérdezzük, vajjon a jogszabály alkalmazására alapul szolgáló tényállás a két esetben azonos-e, — és a törvénymagyarázat szabályai szerint csakis így járhatunk el — a válasz csakis igenlő lehet. Ha már helytfoghatónak mutatkozott a törvényes tényállás per analogiam való kiterjesztése egyéb veszélyes üzemekre, akkor teljességgel közbűbös a *ténykérdés szempontjából*, vajjon a kár okozója egy vagy több üzem volt-e. Hogy bizonyos okokból — mert nem egy veszélyes üzembről, hanem *két* ilyen üzem találkozásáról van szó — kivételesen nem az objektív felelősség, hanem a vétkességi felelősség áll be mint jogi következmény: ez a joghatás területére tartozik és mit sem változtat a tényálláson. A törvény szövege ezt az esetet is fedi, a törvényes rendelkezés tényállása adva van. Az eltérő felfogás megokolása végett nem helyes arra utalni — miként ezt a határozat indokolása teszi —, hogy a harminckét éves általános elévülési időtartamnak egyes esetekben való meg rövidítése a jogalkotás feladata, amit ennek a legkülönbözőbb és nagyrészt gyakorlati célszerűségi mérlegelések egybevetése alapján kell megoldania. A törvényhozás már megnyilatkozott: az 1874 : XVIII. t.-c. 1. §-a alá szubszumálható minden esetre a rövid elévülés alkalmazását rendelte el. Ezúttal az volt a kérdés, hogy a jogkövetkezmények részben már megtörtént per analogiam való kiterjesztése az elévülés irányában továbbfejleszhető-e, vagy pedig ezen a ponton meg kell-e azt állítani. A Kúria csak ez utóbbit tette meg a mértékadó szempontok helyes értékelése mellett.

E mértékadó szempontokra könnyű rájönni, habár az indokolás inkább csak hallgatólag szupponálja azokat anélkül, hogy részletesebben kifejtené. Hogy miért: az is érthető és helyeslendő. Meg akarja őrizni lehetőleg azt az elvet, hogy nem új jogot, hanem fennálló jogot alkalmaz (Grosschmid törvényt lát, nem törvényt hoz). Az 1874 : XVIII. t.-c.-t természetszerűen nem szabad a technika és

közlekedés mai állása szerint magyarázni és érteni, hanem akkori szemmel kell azt nézni. Ebben az időben fektették le az első vasúti síneket országunkban és a modern közlekedés akkor kezdte szárnyait bontogatni. A törvény maga mutat rá a vasút virágzásnak induló fejlődésére, amikor a forgalomnak még át nem adott útvonalakat is a kártérítési felelősségnek veti alá. Mennyire másképp van ez ma! A magyar magánjogi törvényjavaslat 1741. §. 2. bekezdése a vasúttal mellett mint objektív felelősségű alanyokat felsorolja: a siklókat, a géperejű hajózási vállalatokat, a vízvezetéki, gáz- és villamossági telepeket, az építkezési és bányauzemeket és mindazokat, akik gépkocsikat, felvonókat, repülőgépeket vagy léghajókat tartanak üzemben, — és ezeket is a további fejlődést szem előtt tartva — csak példaképp. Így nézve a dolgokat, az 1874. évi törvény igazán nem álmódhatta, hogy rendelkezéseinek valaha is a maihoz fogható működési tere lehessen. Vajjon a rövididejű elévülés ez újonnan megnyílt területeken helyénvaló-e, ezt semmiképp sem lehet a régi törvényből megállapítani. Azt kell és lehet csak ehhez képest vizsgálni, minő megoldást követelnek az újonnan felszínre vetődő problémák. A Kúria találóan a bizonyítási teher megosztására mutat rá, mint döntő tényezőre. Ahol a bizonyítás az alperes üzemet terheli, ott meg fogja könnyíteni a helyzetét a rövid elévülési idő. Ahol azonban a bizonyítás az általános jogszabályok szerint amúgyis a felperest terheli, ott ne kelljen neki még a rövid elévüléssel is küzdenie. Hogy ez a méltányossági követelmény az objektív felelősség más területein — pld. a szállítmányozó felelősségének keretében — mennyire tudott magának érvényt szerezni (K. T. 390. §.), az külön lapra tartozik. Az itt tárgyalt terület keretén belül a fenti megoldás teljes mértékben megállja helyét.

A jogegységi határozat meghozatalára alkalmul szolgáltat egyik kúriai döntés egyébként nem vonatkozik két veszélyes üzem konkurrens károkozására, hanem a keresetet egy öreg asszony indította akit a fia tartott volt el, s a kereset arra van alapítva, hogy az alperes gépkocsija ezt a fiút gázolta halálra. Ugyanúgy — alighanem már a JEH. meghozatala után — került eldöntésre a napilapok szerint a következő eset: Még a háborúban, az 1918. évben történt, hogy egy villamoskalauznő egy nyolc éves fiút a lépcsőről le akart kergetni, ahol az az akkoriban kedvelt módon „lógott.” A fiú leesett és nyomorékká vált. Az akkor jómódú apa semmilyen törvényes lépést nem tett és belenyugodott a szerencsétlenségbe. De az időközben felnőtt, vagyontalanná vált és keresetnélküli sérült most mégis peresítette

követelését. Mindkét esetben az alperesek az 1874. XVIII. t.-c. 9. §-ában szabályozott elévülésre hivatkoztak. Ezek az esetek csak az abban a negatívumban rokonulnak ide, hogy a kereset jogalapja más, mint az id. t.-c.-ben szabályozott objektív felelősség. A JEH. határozat alapján ez a negatívum elég ahhoz, hogy a rövid elévülés ne nyerjen alkalmazást.

M.

Üzem jogalanyisága — kollektív szerződés. A „Polgári Jog” 1929. évi egyik számában (217. l.) az akkori munkásbiztosítási felsőbbíróság döntvénye kapcsán kiemelttem azt a szóbanforgó döntvényben is kifejezésre jutott jogfejlődési tendenciát, amely az „üzem”-et, az eddigi jogtárgyat jogalanyi rangra emeli, a jogi vonatkozások kapcsoló szempontjává teszi. Az üzem jogalanyi kialakulásának — bizonyára túlzott következtetés ennek a terminológiának a használata, amely egyébként csak a fejlődés irányvonalára, nem egy fejlődési processus lezáró eredményére akar utalni — most egy újabb illusztrálásával szolgál az 1800/932. sz. rendelet (Budapesti Közlöny, 1932. március 24-iki számában), amely cukorrépa termelők és a cukorgyárak közötti jogviszonyokat szabályozza. Ez a rendelet egyebek között a következő intézkedést tartalmazza: „Termelő alatt a termelő gazdaságot kell érteni a tulajdonos, vagy hasonbérli személyében létrejött változásra való tekintet nélkül”. A „termelőgazdaság” tehát a „termelő” personificatióját kapja itt meg. A functionális jogfejlődés, amely Spengler óta számos jogászt foglalkoztatott — nyilvánul meg az üzemnek, tehát egy funkciónak a jogalanyiság felé való haladásában a funkcióval a jogi szabályozás alakulására való kihatásában.

A hivatkozott rendelet a jogfejlődés szempontjából még egy érdekes adalékot szolgáltat. A rendelet kimondja, hogy a cukorgyár és a termelő egymásközötti viszonyában érvényesülnek a cukorgyári, illetve termelői érdekképviseltek között létesített és a kormánynak bemutatott megállapodások. A két érdekképviselő megállapodása tehát a rendelet révén kollektív szerződés jellegét kapta, amely alkalmazásra talál a vonatkozó megállapodás megkötésétől távolálló érdekeltek jogviszonyában is.

További fejtegetésekbe ezúttal nem bocsátkozunk és a soroknak inkább csak az anyaggyűjtés munkája és a figyelem felkeltése volt a célja.

B. S.

Bérekamatok. A megnehezült gazdasági viszonyok között, amikor a pusztá létfenntartáshoz szükséges pénz előteremtése is sokszor leküzdhetetlen nehézséget okoz az emberek ezreinek, s mikor a lakások és üzlethelyiségek bérlői csak a legnagyobb

